

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2023, 6(10): 1444-1453.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1324](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1324)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Göç Olgusuna Bauman Sosyolojisinden Bakmak

Dr. Gülbaşak DİKTAŞ YERLİ, Sakarya Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO, Sakarya, e-posta: gbasakdiktas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1170-8907>

Öz

Her alanda belirsizliğin, öngörülemezliğin var olduğu, her şeyin akışkan biçim aldığı ve Bauman'ın akışkan modernite olarak tanımladığı evrede göç, önemli toplumsal olgu olarak bireylerin, toplumların yaşamlarında sarsıcı izler bırakmaktadır. Bauman sosyolojisinde göç olgusu bu kabullerle tartışılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, günümüz dünyasında tüm toplumlar için ortak bir sorun olarak kabul edilen göç olgusuna, Bauman sosyolojisinde nasıl ele alınıp, değerlendirildiğini göstermektir. Sebepleriyle sonuçlarıyla çok boyutlu zamansız ve mekânız olan göç olgusunu farklı yaklaşımlarla değerlendirmek ve anlamak, sorunun çözümünde ve yönetilmesinde önemlidir. Bauman'ın göç olgusuna yönelik tespit ve tartışmalarının da oldukça derin, çok yönlü ve eleştirel anlayışla gerçekleştirildiği görülmektedir. Günümüzde akışkanlık, öngörülemezlikle, geçicilikle, aidiyetsizlikle, yersizlikle, güvensizlikle varlık bulmakta ve tüm bunlardan göç de payını almaktadır. Bauman sosyolojisinde, çoğunlukla mülteciler özelinde göç olgusuna dair çözümler, kapsamlı sosyolojik bakışla karamsarlıktan öte umut verici söylemler ışığında şekillenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, şiddetlenerek artan göç olgusu, Bauman sosyolojisinde var olan argümanlarla değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göç Sosyolojisi, Bauman Sosyolojisi.

Makale Gönderme Tarihi: 20.07.2023

Makale Kabul Tarihi: 04.10.2023

Önerilen Atf:

Diktaş Yerli, G. (2023). Göç Olgusuna Bauman Sosyolojisinden Bakmak, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(10): 1444-1453.

**Journal of Social, Humanities and
Administrative Sciences**

2023, 6(10): 1444-1453. DOI:[10.26677/TR1010.2023.1324](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1324)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Looking At Migration from Bauman Sociology

Dr. Gülbaşak DİKTAŞ YERLİ, Sakarya University, Health Services Vocational School, Sakarya, e-mail: gbasakdiktas@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1170-8907>

Abstract

In the phase where uncertainty and unpredictability exist in every area, everything takes a fluid form and Bauman defines it as fluid modernity, at this stage, migration, as an important social phenomenon, leaves shocking traces in the lives of individuals and societies. The phenomenon of migration in Bauman's sociology is discussed with these assumptions. The aim of this study is to show how the phenomenon of migration, which is accepted as a common problem for all societies in today's world, is handled and evaluated in Bauman's sociology. Evaluating and understanding the phenomenon of migration, which is multidimensional, timeless and spaceless, with its causes and consequences, with different approaches is important in solving and managing the problem. It is seen that Bauman's determinations and discussions on the phenomenon of migration are carried out with a very deep, multidimensional and critical understanding. Today, fluidity comes into existence with unpredictability, transience, lack of belonging, place lessness and insecurity, and migration takes its share from all these. In Bauman's sociology, the analysis of the phenomenon of migration, mostly specific to refugees, is shaped in the light of hopeful discourses rather than pessimism with a comprehensive sociological perspective. In this direction, in this study, the phenomenon of increasing immigration in the current period is evaluated with the arguments available in Bauman's sociology.

Keywords: Immigration, Sociology of Migration, Bauman Sociology.

Received: 20.07.2023

Accepted: 04.10.2023

Suggested Citation:

Diktaş Yerli, G. (2023). Looking At Migration from Bauman Sociology, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(10): 1444-1453.

GİRİŞ

Bauman sosyolojisinde göç olgusu, oldukça derin perspektifte ve çok boyutlu değerlendirilmektedir. Bauman, günümüz dünyasında göçle yaşananların sadece insanlık dışı veya ahlak dışı olmasının ötesinde devamlılığının olmayacağına dikkat çekmekte, göç olgusuna yönelik tartışmalarını bu doğrultuda yapmaktadır. Göç dönemi olarak tanımlanabilen yaşadığımız dönemde, ülkeler arasında, bölgeler arasında yaşanan eşitsizliklerin büyümesiyle, insanların daha iyi yaşam tarzına ulaşmak için göç eğilimleri hızlanarak artmaktadır. Göç, kişinin kendisinin, kökeninin yaşadığı yerden ayrılarak farklı bir yerde kalıcı olarak yaşamaya başlaması olarak tanımlanmaktadır (BM, 2017). Özellikle bireyler, sahip oldukları etnik köken, sınıf, inanç gibi niteliklerinden dolayı yaşamlarını sürdürmekte zorlandığında göç kaçınılmaz hale gelmektedir. Farklı demografik, iktisadi, ekolojik, sosyal problemler, insanların yaşadıkları bölgeleri, ülkeleri terk ederek, mülteci olarak yaşamak zorunda bırakmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 8; Nail, 2022: 12). Literatürde son yüzyıl için göçmen yüzyılı kabulü dikkat çekmektedir. Günümüz dünyasında ulusal ve uluslararası boyutta, daha önce karşılaşılmamış sayıda göçmen hareketleri görülmekte, uluslararası örgütlerce, birçok ülkenin nüfusu içerisinde göçmen nüfusunun arttığı tespit edilmektedir.

Göç olgusu, neden ve neticesiyle farklı boyutlarda gerçekleştiği için sosyoloji, iktisat, hukuk vb. farklı disiplinler tarafından araştırılıp, üzerinde çalışılmaktadır. Göç, yaşanan toplumda var olan sorunlar nedeniyle isteğe bağlı veya isteksiz gerçekleştirilen hareketlerdir (Bayram ve Şengül, 2023: 3337). Zorluğu, süresi, kalıcılığı fark etmeksizin göç, başlangıç, zorluklarla dolu süreç ve varış içermektedir (Lee, 1966: 49). İnsanların yaşadıkları toplumlardaki sorunlar dışında küreselleşme benzeri faktörler de göçe yol açabilmektedir. Günümüz dünyasında insanların önemli bir kısmı yaşamlarını kurdukları yerleri terk ederek başka bir yerde yaşam kurmak amacıyla yer değiştirmekte ve göç, adeta bir yaşam tarzı haline gelmektedir (Bauman, 2012a: 89; Bauman, 2015: 41). Öncelikle coğrafi olgu olarak değerlendirilen göç, aynı zamanda tarihi anlamda insanlığın ortak olgusudur (Bartram vd., 2017: 15). Göç, insanlık için ne kadar tarihi bir olgu olsa da süreç içinde bu hareketliliğin dinamikleri farklılaşmaktadır.

Göçe maruz kalmış tüm ülkelerin, göçün meydana getirdiği sorunlarla mücadele etmek amacıyla politikalar geliştirdikleri ve tüm bu uygulamaların, göç olgusunun anlaşılmasına ilişkin yapılan çalışmalara zemin hazırladığı görülmektedir (Şahin, 2009: 2006). Göçe yol açan, ekonomik sorunlar, sosyal sorunlar, siyasal baskılar, dini zorlamalar gibi nedenler, itici bir etki oluştururken, tüm bu sorunların olmadığı daha iyi yaşamın gerçekleşebileceği, iyi eğitim, sosyal ve ekonomik yaşam koşulları çekici etki yaratmaktadır (Mutluer, 2003: 35). Göçlerin nedenlerine bağlı olarak eğitim, yaş, cinsiyet, etnisite farklılıkları oluşmakta, göçün niceliksel boyutu ve nereye yöneleceği belirlenmektedir. Göçler tarihine bakıldığında özellikle zorunlu göçlerin önemli yansımalarının olduğu görülmektedir. Tüm göçlerdeki temel amaç ise daha iyi bir yaşam tarzı ve daha güvenli yaşam olanaklarına ulaşmaktır.

Göç deneyimi, öncelikle yer değişikliği olarak değerlendirilse de gerçekte insanı ve toplumu sosyal, psikolojik, bilişsel, ekonomik açılardan olumsuz etkilere yol açmaktadır. Göç literatüründe farklı kavramsallaştırmalarla karşılaşılmaktadır. Özellikle uluslararası göçlerde göçmen, mülteci, sığınmacı kavramlarının sıklıkla kullanıldığı ve kimi zaman karıştırıldığı da görülmektedir. Literatürde göçmen, farklı nedenlerle, yaşadığı yerden başka bir yere geçmiş ve bu hareketlilik uluslararasıysa, ülkesinin yasal güvencesi devam eden bireyi ifade ederken, bireyin, mensup olduğu düşüncesi, ırkı, inancı benzeri özelliklerinden dolayı yaşadığı yerde yaşayamayacak muamele görmesinden dolayı yaşadığı ülke sınırları içinde güvende olmayan kişinin farklı ülkeye gitmesi ve oranın korumasını talep etmesi, mülteci olarak tanımlanmaktadır (Mutluer, 2003: 27). Mülteci hakkı kazanılana kadar geçen sürede de birey, sığınmacı olarak

tanımlanmaktadır. Mültecilik ve sığınmacılıkla, bireylerin göç öncesindeki yaşamlarında kazandıkları tüm statüleri, sahip oldukları tüm nitelikleri zedelenmekte, parçalanmakta ve hatta kimi zaman da tamamen kaybedilebilmektedir (Mutluer, 2003: 27). Kişi kaçınılmaz bir biçimde yabancı olarak kabul edildiği ve yabancı olduğu sosyal yapı içerisinde yer almaktadır. Bauman da göç olgusunu irdelerken yabancı anlayışına odaklanmaktadır. Ona göre, yaşam kuracakları yerlerinin yoksunluğu, devletsiz olmaları nedeniyle mülteciler, mutlak yabancı şeklinde değerlendirilmekte, yerli açısından yabancıların konumu, tanımı müphem kabul edilmektedir (2018a: 53).

Modernlik için önemli riskler barındıran müphemliğin modernlikle olan ilişkisinin benzeri yerli ve yabancıda mevcuttur. Yerli, yabancıyı kendine karşı tehlikeli olarak görmektedir. Karar verilemezler kavramsallaştırmasıyla yabancıyı yeniden tanımlayan Bauman, bu durumu şöyle açıklar, yabancılar hem hiçbir şey hem de her şey olma potansiyeline sahiptir, onlar “karar verilemezlerdir” çünkü tanımlanmada şu ya da budur demek, karşıt olmakta zorlanılır. Oysaki karşıt olmak önemlidir, düzenleyicidir. “Karar verilemezler” belirsizliklerinden dolayı karar verilemezler, bilgi ve eyleme ulaşmayı imkânsız hale getirirler, kaosu kaçınılmaz kılarlar (Bauman, 2003b: 80).

İçinde yaşanan çağın, başlangıcından bu yana önemli göçlerin çağı olarak değerlendiren Bauman, modern çağın, hesaplanabilir olma ve düzende kalma esasını gerçekleştirebilmek adına, bilinmeyen, belirsiz, müphem olanın belirlenebilir, hesaplanabilir ve bilinebilir duruma getirmenin amaçlanması gerektiğini ifade etmektedir (2018a: 53). Fakat amaçlanan belirlenme ve düzenlenme gerçekleştirilemediğinde veya kullanılmazlığın, bilinmezliğin mevcudiyetinin korunmasında, kişiler “artık” durumda bulunabilirler ve bu durumda Bauman tarafından “ıskarta hayatlar” şeklinde ifade edilmektedir. İskarta hayata sahip olmuş insanların, toplum için lüzumsuzluğuna, kullanılamaz halde oluşlarına, normale uymayışlarına vurgu yapılmaktadır. İskarta olmak, tereddütsüz gözden çıkarılmayı getirmektedir. Bauman’a göre ıskarta olarak tanımlanmak, kullanılmış, bir daha alınmayacak, istenmeyen herhangi standartlara uymayan eşya veya bir ürün olarak betimlenmektedir (2018a: 26). Kaçak göçmenler, sığınmacılar, mülteciler küreselleşmeyle birlikte “artık” hale gelmektedir (Bauman, 2018a: 76). Bu tanımlama günümüzde Avrupa ülkelerine ulaşmak amacıyla tüm tehlikeli yolları deneyen, ölümü göze alan göçmenlerle örneklendirilebilmektedir. Tüm zorlu mücadeleler sonrası ulaşılan yeni ülkede ıskarta hayat, olarak var olmak, uyum sağlayamamakla, işsizlikle, toplumun bütünlüğünü sağlığını bozan artıklar olarak karşılık bulmaktadırlar (Bauman, 2018a: 96-104).

Bauman, günümüzdeki göçün niteliklerini tarihsel özellikleriyle irdelerken, göç etmek zorunda kalmış kişileri yerinden edilmiş olarak tanımlayarak bu durumun baş mimarının, batının yayılcı ve baskıcı eğilimleri olduğunu savunmaktadır. Batılı ülkelerin, modern veyahut postmodern zamanlarda uygarlıkları biçimlendirme çabaları, kalıcı halde ve adeta bir kriz şeklinde göç olgusunu beslemektedir. Birçok sosyolojik kuramda tartışılan ve kapitalizme bağlanan göç olgusu, Bauman sosyolojisinde farklılaşmakta, Avrupa Yahudilerine karşı yapılanlar doğrultusunda tartışılıp, modern ve postmodern dönem eleştirisiyle ele alınmaktadır. Göçle birlikte kaçınılmaz olan öteki olma hali onlar ve ben ayrımıyla yerini almakta ve bu hal sürekliliğini korumaktadır. Yaşadığımız dönemin mülteci problemini kapımızdaki yabancılar şeklinde açıklamaya çalışırken, problemi, modernite Avrupa’daki Yahudilerle, postmodernite de göçmenlerle irdelenmektedir. Yabancı, öteki kavramlaştırmalarıyla göçmen tanımlamasını yapan ve göçün sürekliliğine vurgu yapan Bauman, mültecilerin postmodern çağın korkulanı olduğunu ifade etmektedir (Bauman ve Lyon, 2016a: 84). Bu doğrultuda, yabancılar modern dönemde gerçekleştirilen yok etme yaklaşımından sıyrılıp, postmodern dönemde onlarla nasıl yaşanabileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Postmodern dünyada göç sorunun odağı budur ve bu odak bağlamında sorunun çözümü gerçekleştirilebilir.

Odaklanması gerektiğini düşündüğü sorunun boyutuna ilişkin Bauman, oldukça derin tespitlerde bulunmaktadır. Ona göre, göçmenler, güvenlik, yaşam şekilleri gibi toplumsal endişelerin ortaklaştırıldığı, suçlunun suçtan önce ilan edildiği bir dönemde, gözdağı unsuru biçiminde kodlanmaktadır. Fakat gözdağının dışında, “artık”, “baş belası” benzeri etiketlerle de nitelendirilmektedir. Tüm bu nitelendirmelerle Bauman, göçmenlere yönelik duyulan endişeyi açıklamakta, bu korku ve endişeyle göçmenler “insan dışı” laştırılarak fark edilmez hale getirilmektedir. Bu süreci ise Bauman “ahlaki panik” kavramsallaşmasıyla tanımlar. Bauman, mültecilerin, bilindik, aşına kavramlarla anlaşılamayacağına, bizler gibi bireyler tarafından onlara dair düşünmenin mümkün olamayacağı hatta hayal dahi edilemeyeceğini ifade etmektedir (Bauman, 2017b: 189). Ancak bu hayal edilememe hali artık tüm insanlığın “yok hükmünde” olması anlamına gelmektedir (Sennett, 2014: 54-89).

Bu çalışmanın amacı, günümüz dünyasında tüm toplumlar için ortak bir sorun olarak kabul edilen göç olgusuna, Bauman sosyolojisinde nasıl ele alınıp, değerlendirildiğini göstermektir. Sebepleriyle sonuçlarıyla çok boyutlu zamansız ve mekânız olan göç olgusunu farklı yaklaşımlarla değerlendirmek ve anlamak sorunun çözümünde ve yönetilmesinde önemlidir. Bauman’ın göç olgusuna yönelik tespit ve tartışmalarının da oldukça derin, çok boyutlu ve eleştirel anlayışla gerçekleştirildiği görülmektedir. Günümüzde akışkanlık, öngürülemezlikle, geçicilikle, aidiyetsizlikle, yersizlikle, güvensizlikle varlık bulmakta ve tüm bunlardan göç de payını almaktadır. Bauman sosyolojisinde, çoğunlukla mülteciler özelinde göç olgusuna dair çözümler, kapsamlı sosyolojik bakışla karamsarlıktan öte umut verici söylemler ışığında şekillenmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, içinde bulunduğumuz dönemde şiddetlenerek artan göç olgusu, Bauman sosyolojisinde var olan argümanlarla değerlendirilmektedir.

BAUMAN SOSYOLOJİSİ

Bauman, içinde bulunduğumuz dönemi postmodernite olarak nitelennemekte, akışkan modernite kavramıyla tanımlamaktadır. Bauman’a göre yaşadığımız günümüz dünyasını akışkan modernite, postmoderniteden daha doğru tanımlamaktadır. Çünkü var olan modern toplumlar öylesine hızlı değişkenlik içerisindedir ki tam olarak akışkan bir dönemde oldukları görülmektedir (Bauman ve Lyon, 2016a: 9). Bu tanımlamada Bauman, sürekli var olan değişime ve belirsizliğin kesinliğine vurgu yapmaktadır (Bauman, 2017a: 14). Modern dönemin kabulünde en üst mükemmelliğe ulaşmak varsa, akışkan modernite de sonsuz bir gelişme kabulü vardır (Bauman, 2017a: 12-13). Bu kabul modernitenin katı aşamasından sıvı aşamasına geçilmektedir (Bauman, 2017b: 142). Artık hedef farklıdır. Modernite, katı aşamadır ve hedefi yarını kesinleştirmek ve kontrol altına almak iken akışkan nitelik gösteren yeni dönemde hedef, yarının kontrol altına alınamayacağına teminatına yönelmektedir (Bauman, 2017a: 15). Var olan akışkan, düzensiz, sıvılaşmış hal modernitenin farklı bir formudur ve modernitenin kusursuz keskinliği imkânsız bir hal almaktadır (Bauman, 2003: 168).

Belirsizliklerin hüküm sürdüğü bu yeni dünyada Bauman, tüm bilinenlerin silinmesi gerektiğini çünkü artık eskiye dair hiçbir tekniğin bugünün insanı için işe yaramadığını savunurken, yeni koşullara uygun yöntemlerin de henüz bulunup gerçekleştirilemediğini ifade etmektedir (Bauman, 2017a: 13). Var olan için herhangi bir tanımlama yapılarak bir hareket yöntemi oluşturulamamakla birlikte, tekrar şekillendirmeye ihtiyaç duyulan bir belirsizlikte, bulanıklıkta bulunmaktadır. Akışkan değişim, anlaşılmayı da denetimi de olanaksızlaştırmaktadır.

Günümüz dünyasında var olan her şey kesintisiz değişmekte, ilgi duyduklarımız, izlediklerimiz, özendiklerimiz, düşlediklerimiz, kaygılarımız sürekli değişmektedir. Değişimdeki sınırsızlık, bitmezlik yaşamın her alanında: hayat koşulları, bağlanmalar, kopmalar, tehditler sürekli değişmekte öyle ki bu değişimlerin hızından dolayı sürece, herhangi müdahale etme fırsatı

bulunmamaktadır (Bauman, 2011a: 9). Bu bağlamda kısa süreli kimliklerin ve planların, geçici ilişki ve bağlantıların, güçsüzleşmiş kurum ve yönetimin yani artık bireyden, gruba ve topluma belirsizliklerin ve geçiciliklerin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşanılmaktadır. Küreselleşmiş dünyada, belirsizlik tehlikeyi de beraberinde getirmekte bu gerçeklik evrensel bir hal almaktadır (Bauman, 2017a: 19). Bauman'a göre modern dönemin dışladığı, yok etmeye çalıştığı belirsizlik, müphemlik, akışkanlık günümüzde dünyanın her yerine hızla yayılmaktadır (Bauman, 2003b: 18).

Bauman, akışkanlığın sebep, sonuç ve göstergesinin varlığını tartışırken, devletlerin hızla çokuluslu bir biçim almakta olduğunu, sermayenin dünyayı gezdiğini ve gezen sermayeye cazip gelebilmek adına devletlerin ödünler verdiğini belirtmektedir (Bauman, 2010: 16; Bauman, 2014: 338; Bauman, 2017a: 17). Gittikçe küreselleşen ve gezginleşen ekonomi, politik kontrollerden ve yerel sınırlamalardan kopunca, dünya genelindeki popülasyonun en zengin ve en yoksul olanları arasında hızla keskinleşerek şiddetlenen ekonomik ayrılıkları meydana getirmekte, bu durum altta kalan kesimin marjinalleşmesine, gereksizleşmesine neden olmaktadır (Bauman, 2012b: 186). Günümüz dünyasında eşitsizlik evrensel bir hal almakta ve derinleşmektedir. Zengin daha zenginleşirken, fakirde aynı yoğunluk ve hızda fakirleşmektedir. Merkezi ekonomiler uluslararası ekonomilerin kontrolüne girmekte, yerelde atılan her adımın dünya piyasalarına hizmet etmesi beklenmektedir. Bauman'a göre bu yeni düzende temel amaç toprak elde etmek değil küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda hareket etmek, küresel ekonominin akışını sağlamaktır (2017a: 38). Göç olgusunun da bu doğrultuda anlamlandırılması gerekmektedir. Sermayenin akışının, dünyada dolaşımının, kesintisiz sağlanması için riskli görülen yerlere güvenlik, insan hakları, demokrasi götürme vaadiyle gerçekleştirilen faaliyetler, insanları topluluk halinde göçe, mülteci olmaya zorunlu kılmaktadır. Günümüz dünyasında yaşanan göç olaylarının ve mülteci sorunlarının kökeninin bu gerçeklikle anlamlandırılması gerekmektedir

BAUMAN SOSYOLOJİSİNDE GÖÇ OLGUSU

Dünya tarihine bakıldığında, keskin bir yerli, yabancı ayrımının olduğu ve yerli olmanın yabancıyı dışlama, uzaklaştırma çabası içerisinde olmayı gerektirdiği görülmektedir (Bauman, 2013b: 22). Bu doğrultuda Bauman, yabancıyı tanımlamaktadır. Yabancı, tanımadığımızdan bilmediğimizden ziyade önemli ölçüde niteliklerini bildiğimiz kişilerdir, çevremizde yaşarlar ve sıklıkla görürüz. Şayet bilinmeselerdi, Bauman'a göre hiç kimse olarak tanımlanırlardı (Bauman, 2013a: 68). Daha anlaşılır bir ifadeyle yabancılar, fiziksel açıdan yakın fakat toplumsal açıdan uzaktırlar. Akışkan modernitenin en aşına yabancıları ise mültecilerdir. Mülteciler, gittikleri yerlerde yaşayanlara güvenliklerinin, huzurlarının ve rahatlarının yetersiz ve dayanaksız olduğunu göstermektedir (Bauman, 2010: 36-38). Küresel dünyanın atığı olarak nitelenen mülteciler, kinle karşılanan, öfkelenilen koşulsuz yabancıdır. Bauman'a göre devletsizdirler (2010: 38). Sürekli belirsizlik halinde olan mülteci, yer değiştirmekten ziyade yerlerini kaybetmektedir (Bauman, 2010: 38; Bauman, 2017b: 198). Öncü demokrasi temsilcileri tarafından, daha insani haklar, demokrasi vaadiyle bu kişilerin varlığı hızla artarken, sebep olan temsilciler aynı hızla göç akınından kendilerini korumakta, kapılarını kapatmaktadır. Genel tavır dışlayıcıdır. Bu güçler, her şeye rağmen sınırlarını aşarak gelenleri uzaklaştırmaya yönelik tüm yolları kullanmaktadır (Bauman, 2017b: 193). Bu eylemler kamplarla, sınır dışı edilmelerle örneklendirilebilmektedir. Kampta olmak, mülteci için tüm insanlıktan dışlanmak, sürgün halinin sürekliliğinin temini anlamına gelmektedir (Bauman ve Lyon, 2016a: 72-73). Kamptan ayrılışlar da mülteciler, herhangi bir yere ait olmadıkları gibi onların aidiyetsizlikleri, yer yitimleridir. Akışkan moderniteyle tanımlanan dünyada, merkezsizleşme, güvensizleşme,

belirsizleşme yaygınlaşmakta, çağın bu akışkanlığı da yabancılar yani mültecilere yansımaktadır. Yabancılar yönelik, dışlama, istememe, uzaklaştırma evrensel bir tutuma dönüşmektedir.

Bauman, göçmeni vatanını yitiren ve yeni bir vatan bulamayan olarak değerlendirmektedir (Bauman, 2016b: 201-203). Edinilen zorunlu göç tecrübesi, arkada bırakılanla tükenmeyecek kavgayı ve özlemi kapsamaktadır (Chambers, 2014: 44). Bu doğrultuda göç, fiziksel bir yer değişimi ile hüviyet, mensubiyet bunalımlarını daimî biçimde muhafaza etmekte, keskin zihinsel yıkılmayı da beraberinde getirmektedir. Köklerinden uzaklaşmışların (mülteci, sığınmacı, göçmen) oranları sürekli artmakta, bu insanlar, tüm toplumlar için krize neden olmaktadır. Göçmen için bütün kimlik ihtimalleri farklı riskler barındırmakta, köklerini köksüzlükte var etmek zorunda kalmaktadır. Bu koşullarla kendisi için devamlılık sahası oluşturmaya uğraşan göçmene karşı gösterilen tepkilerde yaşamsal öneme sahip olmaktadır.

Bauman, yabancı kavramını modern ve postmodern yabancı şeklinde ikiye ayırarak, belirsizlik ve düzen odağında irdelemektedir (Bauman, 2011b; Bauman 2013b; Bauman, 2014). Modernizm öncesi ve sürecindeki yabancılik tecrübesini Yahudi olma perspektifinde tartışmaktadır (Pietsch ve Marotta, 2009: 188). Postmodern zamanlarda ise yabancı, küreselleşmenin yansımalarıyla göçmenler, farklı etnisitidekiler, evsizler başka bir ifadeyle alt kültürden gelenler benzeri değişik yabancı sınıflandırmalardakiler bulunmaktadır (Bauman, 2014: 176). Avrupa Yahudileri özelinde betimlenen yabancılar, Bauman'a göre modern zamanın yabancılarıdır. Bu doğrultuda modernizmin, düzen ile tanımlandığı görülmektedir. Özdeşleşilen düzen, modernizmdeki tüm eylemlere yönelik istikrarlı bir yapı sunmaktadır. Sosyal düzende olayların gerçekleşmeleri tesadüfi değil, keskin sınıflandırmalarla ayrılmaktadır. Modern sosyal yapıda var olan düzende kişi, bazı olayların yaşanacağını, bazılarının yaşanmayacağını, bazılarının ise yaşanma ihtimalinin olduğu gerçekliğiyle yaşamaktadır. Mevcut düzenin kabulü, insanlar içinde istikrarlı, belirli bir dünya anlamına gelmektedir. Bu şekilde bireyler aşına oldukları dünyada güvende yaşamaktadır (Bauman, 2013b: 18). Bu dünya sınırları belirlenmiş, benimsenen düzen yaklaşımı içinde toplumda karşılığını bulmuş ve tüm bunlar ışığında, var olan dışlanma, dışlama uygulamaları sergilenmiştir.

Modernitenin, bilinmeze, net olmayana yönelik direnci, düzen idraki, yabancı kavramına ilişkin yaklaşımında da etkili olmaktadır. Modern zamanların yabancıları, düzen içinde keskin sınıflandırma yaklaşımıyla oluşan onlar ve biz konumlandırmasında varlık bulmaktadır. Bauman, bu keskin sınıflandırılmaya, ayrışmaya yabancıların itirazları olduğunu belirtmektedir. Bauman'a göre yabancılar, bütün bölünmeleri, ayrışmaları ayakta tutan her türlü şeye karşı durmaktadır. Yabancılar, yerleşik kabullere uymamakta ve tezatlıklarla hüküm süren geçerlilikleri reddetmektedir. Onlar dost ya da düşman değillerdir (Bauman, 2013a: 65-66; Bauman, 2011b: 114). Yabancılar nasıl davranılacağı veya ne yapılacağı belirsizdir. Mutlak düzenin olduğu modern dünyanın sakinleri için bu belirsizlik korkutucu olmaktadır. Modernitede düzenin temini, yabancıya karşı gerçekleştirilen mücadeleyle mümkün görülmektedir. Yabancıyla mücadele ise asimilasyon ve yok sayılma şeklinde gerçekleşmektedir. Asimilasyonla yabancı, kendi ile aynı hale getirilmesi, adeta yok edilmesi anlamındadır. Diğer yol ise yabancıyla hiçbir iletişim süreci içerisinde bulunmamak ve onların kusulmasıdır. Bu mücadele yöntemi ise iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Oluşturulan gettoların içinde kalmaları veya fiziksel olarak gettolar kadar görünür duvarlarla olmasa da gettolar kadar keskin görünmeyen her türlü birlikteliği ve iletişimi yasaklayan duvarların arkalarında kalmalarıdır. Yabancılar yönelik mücadele de asimilasyon kapsayıcı iken, kuma dışlayıcı niteliktedir (Bauman, 2013b: 33-34; Bauman, 2014: 247). Her yöntemin de kutuplaştırdığı inkâr edilemez bir gerçektir.

Bauman, postmodern dönemle birlikte yabancıya yönelik bakış açılarının ve deneyimlerin farklılaştığını düşünmektedir. Düzene dair kavrayıştaki farklılaşma, belirsizliği de

farklılaştırmakta, yabancınn tanımlanması da dönüşmektedir. Modern zamanların şartları geçerliliğini yitirmeye başlamaktadır. Oluşan belirsizliklerde de bulanıklık, net olmama söz konusudur: gariple sıradan, biz ve yabancı, anormalle normal aralarındaki farklılıklar da belirsizleşmektedir (Bauman, 2011b: 107). Günümüz dünyasında yaşam artık süreklilikten ve düzenden yoksundur. Postmodern dünyada geçerli olan belirsizliktir. Üstelik bu belirsizliğin geçiciliği söz konusu dahi değildir. Düzenin düşmanları, dengesizlik, karasızlık, kestirilemezliktir. Postmodern yabancınn, modern yabancıda olduğu gibi yok edilmemesi gerekmektedir. Çünkü Bauman'a göre, postmodern yabancı, bulanık yapı içerisinde bir nevi yol göstericiler olarak kabul edilmektedir. Artık problem yabancınn nasıl yok edileceği değil onunla nasıl yaşanacağıdır (Bauman, 2013b: 49).

Belirsizliğin, istikrarsızlığın, bulanıklığın var olduğu bu akışkan dönemde, yabancılarla yaşam, mekânsal farklılaşma ve tüketim alışkanlıklarıyla tanımlanmaktadır. Akışkan dönemde yabancı iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Bauman, kentlerin içinde her türlü yaşama biçiminin barındırıldığını ve kentte yaşayanların, yabancılardan fiziksel olarak uzaklaşma olanakları ölçüsünde tabakalaşmanın gerçekleştiğini ifade etmektedir (Bauman, 2011b: 114; Bauman, 2014: 181). Farklı bir ifadeyle evlerini yabancıların yaşadıkları yerlerden başka yerlere taşıyamamakla içinde bulunacakları sınıf şekillenmektedir. Bu doğrultuda Bauman'a göre ekonomik durumu yüksek, güvenli yerleşim yerlerinde yaşayan kentliler için yabancı tehditkâr görülmeyebilmekle birlikte, hatta verebilecekleri hizmetlerinin yönetimi koşuluyla, haz verici olarak değerlendirilebilmektedir (Bauman, 2011b: 115). Bauman, günümüz dünyasının yabancılarının göçmenler olduğunu düşünmektedir. Onlar daima yerlilere karşı yabancıdır. Özellikle kitle halinde gelen yabancılar, yerli halkın hayat şekilleri ve değerleri üzerinde etki yaratmaktadır. Bauman'a göre, kitle halinde gerçekleşen yabancı akını, yerel halk nazarında, yaşam şekilleri ve değerleri açısından tehdit olarak görülmektedir (Bauman, 2018b: 10-15). Bu doğrultuda modern dünyanın da postmodern dünyanın da yabancıları olan göçmenler, gün geçtikçe artmalarıyla birlikte korunmak zorunda kalınan yabancından ziyade korkutucu, yaşamı tehdit eden yabancılar sınıflandırılmasıyla tanımlanmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Postmodern dönemin çerçevesi üzerine düşünen Bauman, sosyolojik bir çözümlemeyle göç olgusunu değerlendirmektedir. Göç olgusunu genel anlamda yabancı, ahlak ve korku kavramları doğrultusunda tartışmaktadır. Göç olgusunu tartışmasının başında göçe kaynaklık eden toplumsal tutumlara ardından göçün sonucundaki toplumsal tutumlara dikkat çekmektedir. Göç olgusunu kriz olarak niteleyen Bauman, özellikle göçün Avrupa'ya olan yansımalarına ve etkilerine bakmaktadır. Toplumsal huzuru riske atan bir etmen şeklinde bakılan göçün, insanlar üzerinde paniğe neden olduğu aynı zamanda sıradanlaştırıldığını düşünmektedir. Belirsizliklerin, kuralsızlıkların ve düzensizliklerin varlık bulduğu küresel dünya, yaşamlarını bırakmak zorunda kalarak yeni yaşam kuracak yer arama arayışına giren mültecileri meydana getirmektedir. Bauman, göçün kitlesel ve öngörülemez bir şekilde yabancı akınına neden olmasından dolayı, toplumsal kaygıya yol açtığını ifade etmektedir. Kitlesel, ön görülemez göç, milliyetçiliğe tehdit algılanarak çatışmayı doğurarak ırkçılığı tetiklemektedir. Aynı zamanda gelişmiş, sermaye sahibi ülkelerin daha ucuz iş gücünü edinmek için yabancı akınına kullanma eğilimleri söz konusudur. Ancak göçün merkezinde yabancı var olmakta ve yerli halk ile yabancı arasında güvensizlik ve karşıtlık yükselerek artmaktadır. Bütün bunlarla birlikte Bauman, insanlığın ciddi bir kriz yaşadığını ve bu krizde ancak dayanışmayla aşılabileceğini savunmaktadır. Güvenlik, Bauman'ın göç olgusuyla birlikte tartıştığı bir kavramdır. Güvensizliğin kaynağı olarak görülen göçmenler, mevcut yaşantıları tehdit etmekte, geleceği

belirsizleştirmektedir. Göçmenler belirsizliklerin ötesinde terörize edilmektedir. Oysaki Bauman'a göre göçmenlerin kaçtıkları şey de tam bu durumdur. Dönemin temel kaygısı da güvene karşı düzen ya da tam tersi düzene karşı güvendir.

İnsanların tarih boyunca yaşamlarında önemli değişimler gerçekleşmektedir. Bauman için, yok olma ve var olma arasında mücadele veren insanın, bu mücadelede başarılı olabilmesi için yabancılarla dayanışma içinde ve birlikte yaşayabilme yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Kuvvetli sosyal bağları imkansız kılan, günümüz dünyasının "sıvı" aşamasında, evrensel bir çare üretmek, dışsallaştırılan göçmenlerle, sığınmacılarla, mültecilerle yaşamayı, onların hayat kavgaları için ortak bir gelecek kurma amacıyla, dayanışmayı öğrenmeyle doğru orantılıdır. Ötekileştirilenleri (göçmen, mülteci, sığınmacı), yaşam alanlarından uzaklaştırmak, kilitli kapılar, ulaşılmaz yükseklikteki duvarlar ardına koymak, problemin yok olmasını sağlamamaktadır. Problem yalnızca fiziksel olarak uzaklaştırılmış olmakta ancak bu şekilde yok olması olanaksızlaşmaktadır (Bauman, 2017b: 190). Bauman, insanların birlikteliğine vurgu yaparak bu birlikteliğin olası olduğunu savunmaktadır.

Bauman sosyolojisinde göçmene, ötekine, yabancıya ilişkin duyarlılık, farklılıkların kabul edilerek değer verilmesi karşılığını bulmamaktadır. Bauman'a göre insanlığın tüm farklılıklarıyla birlikte var olan, insanlığı birleştiren ortak tarafları mevcuttur, önemli olan da bıkmadan bu birleştirici etmenlerin keşfedilmesi çabasının sürekliliğinin sağlanmasıdır (Bauman, 2014: 104). Bauman'ın analizleri, yabancıların hızla arttığı günümüz dünyasında, farklılıklara karşı duyulan ötekileştirici, dışlayıcı tutumların sonlandırması, bununla birlikte ortaklıklara odaklanması gerektiğinin bu çağ için yaşamsal bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda Bauman, şiddetli bir biçimde küreselleşen dünyada, insanlığın birbirine bağımlı olduğunu, karşılaşılan toplumsal sorunların mahiyetinin de evrensel olduğunu, var olan bağımlılıkla birlikte, bireysel ve yerel sorunların hiçbirinin çözümünün bireysel veya yerel çabalarla mümkün olamayacağı, küresel olması gerektiği kabulünün varlığı anlaşılmaktadır.

Bauman sosyolojisindeki göç olgusuna yönelik tartışmalar ışığında, göçmen, sığınmacı, mülteci şeklinde yaşam kurdukları yerden başka bir yere gitmek zorunda kalmış insanlar açısından var olan koşullar hem sosyal hem psikolojik hem ekonomik oldukça sarsıcı ve örseleyici görülmektedir. Ancak tüm bu farkındalıklarla birlikte Bauman, mevcut durumun devamlılığının imkânsız olduğunu savunmakta, kimin ne zaman göçmen ne zaman yerleşik olacağını bilmesinin mümkün olmadığı, akışkan bir zamanda yaşanıldığına dikkat çekmektedir. Tam da bu nedenlerden dolayı bir an önce ötekiyle, yabancıyla birlikte yaşama deneyimlerinin güçlendirilmesi, yaşamın her alanında hayata geçilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

BM. (2017). Modalities for the intergovernmental negotiations of the global compact for safe, orderly and regular migration. https://www.iom.int/sites/default/files/our_work/ODG/GCM/A-71_280-E.

Bartram, D., Poros, M. V. and Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.

Bauman, Z. (2003a). *Yasa Koyucular ile Yorumcular*. (Çev. Kemal Atakay), İstanbul: Metis Yayıncılık.

Bauman, Z. (2003b). *Modernlik ve Müphemlik*. (Çev. İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2010). *Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı?*. (Çev. Funda Çoban ve İnci Katırcı), Ankara: De Ki Basım Yayım.

- Bauman, Z. (2011). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. (Çev. Pelin Siral), İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bauman, Z. (2011). *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev. Yavuz Alogan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012a). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012b). *Siyaset Arayışı*. (Çev. Tuncay Birkan), İstanbul: Metis Yayınları.
- Bauman, Z. (2013a). *Sosyolojik Düşünmek*. (Çev. Abdullah Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2013b). *Postmodernizm ve Hoşnutsuzlukları*. (Çev. İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Parçalanmış Hayat*. (Çev. İsmail Türkmen), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2015). *Akışkan Modern Dünyada Kültür*. Ankara: Atıf Yayınları.
- Bauman Z. ve Lyon, D. (2016a). *Akışkan Gözetim*. (Çev. Elçin Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2016b). *Modernite ve Holokaust*. (Çev. Süha Sertabibiyle), İstanbul: Alfa Yayınları.
- Bauman, Z. (2017a). *Akışkan Modernite*. (Çev. Sinan Okan Çavuş), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Bauman, Z. (2017b). *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Dayanaksızlığı*. (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Alfa.
- Bauman, Z. (2018a). *İskarta Hayatlar: Modernite ve Safraları*. (Çev. Osman Yener), İstanbul: Can Yayınları.
- Bauman, Z. (2018b). *Kapımızdaki Yabancılar*. (Çev. Emre Barca), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayram, K.ve Şengül, F. (2023). Üniversite öğrencilerinde göçmenlik algısı (karşılaştırmalı bir analiz İstanbul- Şırnak örneği). *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 336-351.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik*. (Çev. İsmail Türkmen ve Mehmet Beşikçi), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1):47-57.
- Mutluer M. (2003). *Göç Sorunsalı Üzerine Kuramsal Çerçeve*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Nail, T. (2022). *Göçmen Figürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pietsch, J. and Marotta, V. (2009). Bauman, strangerhood and attitudes towards immigrants among the Australian population. *Journal of Sociology*, 45(2), 187-200.
- Sennett, R. (2014). *Yabancı. Sürgün Üzerine İki Deneme*. İstanbul: Metis.
- Şahin, İ. (2009). Eşikte Yaşamak- Bir Kadın Tecrübesi Olarak Göç ve Ritüel. *Turkish Studies*, 4/8 <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1035>, p.2056-2081.